

PUBLIEKSSAMENVATTING

NATURERA

2000

**BEHEERPLAN
HOLTINGERVELD**

NATURA 2000

Dit is een samenvatting op hoofdlijnen van het Natura 2000-beheerplan voor het Holtingerveld. Dit beheerplan is in 2025 geactualiseerd. Het vorige beheerplan stamt uit 2016 en is in 2022 ongewijzigd verlengd, met de toezegging dat de beheerplannen zo snel mogelijk geactualiseerd zullen worden.

Sinds het opstellen van de eerste beheerplannen zijn zowel de regels als de maatschappelijke dynamiek veranderd. De interpretatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn is sindsdien duidelijker geworden: wat mag wel, en wat mag niet? Daarom moet het beheerplan niet alleen inhoudelijk en ecologisch worden geactualiseerd, maar ook beleidsmatig. Denk bijvoorbeeld aan aanpassingen in de hoofdstukken over vergunningverlening en het niet langer opnemen van beschrijvingen van bestaand gebruik.

In deze samenvatting lichten we toe hoe het Europese Natura 2000-netwerk tot stand is gekomen en hoe dat vertaald is naar Drenthe. Ook schrijven we in hoofdlijnen op wat een Natura 2000-beheerplan wel en niet is. We omschrijven kort het Holtingerveld en de ontstaansgeschiedenis van dit natuurgebied. En we vatten samen wat er in het beheerplan voor het Holtingerveld staat. Wat de natuur onder druk zet, hoe ver we zijn met de instandhoudingsdoelstellingen en welke maatregelen er nodig zijn om de doelen te halen.

HET ONTSTAAN VAN NATURA 2000

De biodiversiteit in Europa staat al jaren onder druk. Daarom speelt duurzame bescherming van flora en fauna een belangrijke rol in het natuurbeleid van Europese landen. Omdat planten en dieren geen rekening houden met landsgrenzen, is natuurbescherming in Europees verband opgepakt.

De Vogelrichtlijn, opgericht in 1979, richt zich op de bescherming van wilde broed- en trekvogels. De Habitatrichtlijn uit 1992 richt zich op het behoud van specifieke leefgebieden, zoals heischrale graslanden, en op de bescherming van speciale plant- en diersoorten, zoals de kamsalamander.

Deze richtlijnen stellen dat lidstaten gebieden aanwijzen als beschermde gebieden. Deze gebieden vormen samen het Natura 2000-netwerk. In deze gebieden worden dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden.

[Lees meer over de Vogel- en Habitatrichtlijn](#)

Gentiaanblauwtje

Tapuit

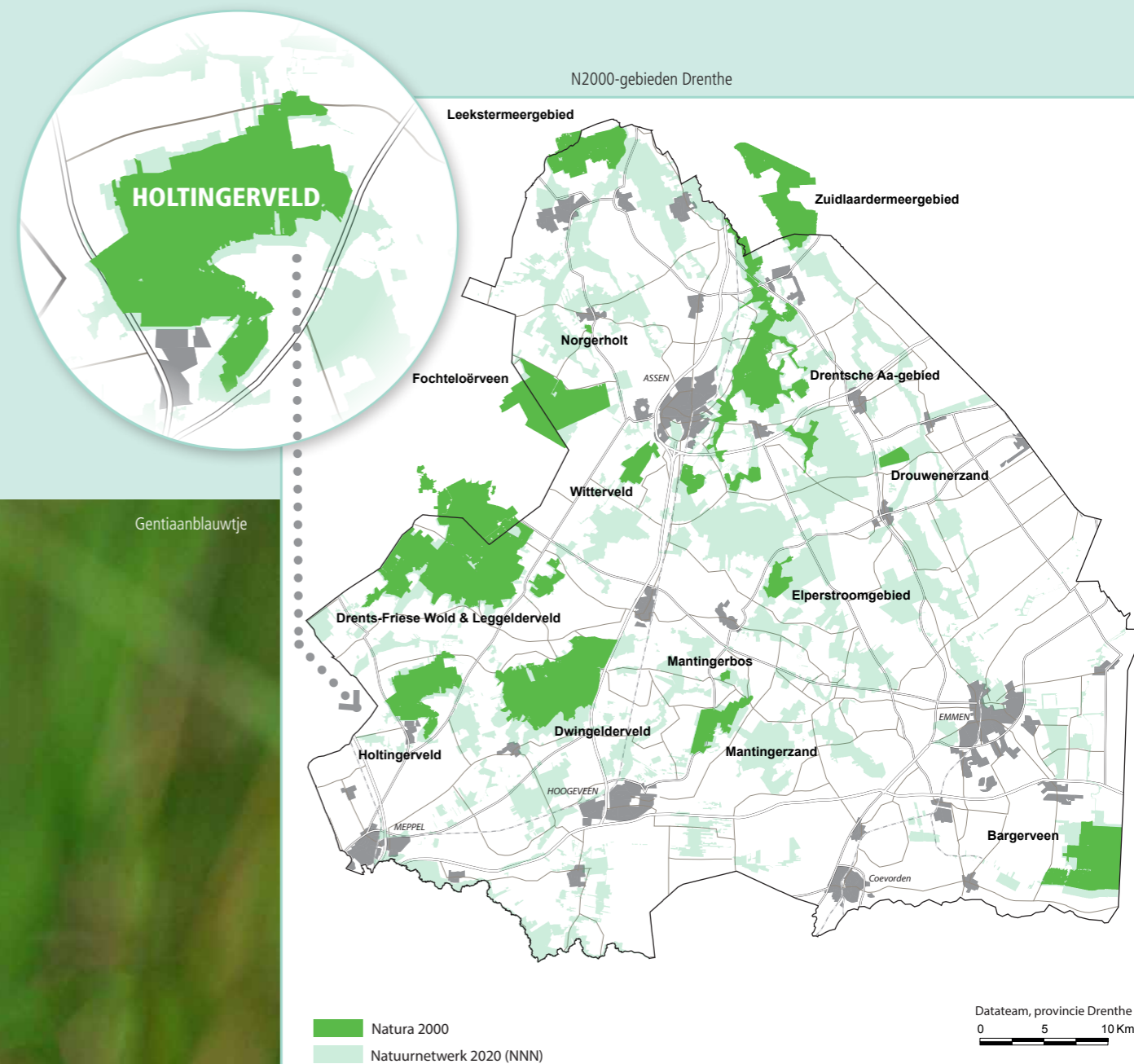
NATURA 2000 IN NEDERLAND

De Rijksoverheid heeft in Nederland 162 gebieden aangewezen als beschermd Natura 2000-gebied. Via het Natura 2000-netwerk voeren we een deel van de Europese verdragen over natuurbescherming, waaronder de Vogel- en Habitatrichtlijn uit. De Natura 2000-gebieden liggen zowel op het land als in zee. Het Rijk heeft voor deze gebieden Aanwijzingsbesluiten vastgesteld. Hierin ligt vastgelegd welke ecologische doelen er in dat gebied gehaald moeten worden. Het gaat om het beschermen van plant- en diersoorten door het leefgebied te behouden, te vergroten of de kwaliteit van het leefgebied te verbeteren.

[Lees meer over de Natura 2000-gebieden in Nederland](#)

DRENTSE NATURA 2000

In Drenthe hebben we 14 Natura 2000-gebieden. Als provincie zijn we verplicht om Natura 2000-beheerplannen op te stellen voor 'onze' gebieden. De looptijd van een beheerplan is 6 jaar. Als de gebieden de provinciegrens overgaan, doen we dat samen met onze buurprovincies. Er wordt dan één provincie als voortouwnemer aangewezen. Voor het Fochteloërveen, Drents-Friese Wold en Leggelderveld en Leekstermeer is dat Drenthe. Voor het Zuidlaardermeer is dat de provincie Groningen. Voor het Witterveld geldt dat het ministerie van Defensie voortouwnemer is, aangezien het een militair oefenterrein betreft.

Datateam, provincie Drenthe
0 5 10 Km.

■ Natura 2000
■ Natuurnetwerk 2020 (NNN)

WAT IS EEN NATURA 2000-BEHEERPLAN?

Een Natura 2000-beheerplan is een verplicht programma onder de Omgevingswet. Het beschrijft hoe de provincie de ecologische doelen voor het Natura 2000-gebied wil behalen.

Het beheerplan is alleen direct bindend voor de provincie. Met het vaststellen van het Natura 2000-beheerplan, verplichten wij ons tot het uitvoeren van de maatregelen. Andere partijen, zoals terreinbeherende organisaties of partijen in de omgeving van het Natura 2000-gebied zijn niet direct gebonden aan het beheerplan. Via andere afspraken, zoals subsidie-regelingen, convenanten of het stellen van regels in de Provinciale Omgevingsverordening kunnen de maatregelen ook voor anderen bindend worden.

Van de Natura 2000-gebieden is bekend dat de biodiversiteit onder druk staat van verschillende invloeden. Dat noemen we drukfactoren. Voorbeelden van drukfactoren zijn vermesting, verzuring, verstoring en/of

klimaatverandering. Deze drukfactoren, samen met de natuurkwaliteit en instandhoudingsdoelstellingen, bepalen welke maatregelen nodig zijn in een gebied. Hoe deze maatregelen worden uitgevoerd, wordt afgestemd met belanghebbenden in de omgeving. Dat doen we in bestaande of nieuwe gebiedsprocessen.

Het beheerplan zelf stelt niet de instandhoudingsdoelen vast, deze liggen vast in het aanwijzingsbesluit. Ook maakt het beheerplan geen regels over bijvoorbeeld vergunningplichtige activiteiten, dat volgt uit de Omgevingswet. Hierover vindt u meer informatie op de website van de provincie Drenthe. Legale activiteiten die al bestonden voordat een gebied als Natura 2000-gebied aangewezen werd, zijn vergunningvrij. Dit staat in de vergunningverlening bekend als "bestaand gebruik" of "bestaande activiteiten". Deze activiteiten kunnen op dezelfde manier door blijven gaan zonder dat ze opnieuw getoetst hoeven te worden. Als referentiedatum hiervoor geldt de aanmeldingsdatum van het Natura 2000-gebied. Voor het Holtingerveld is dat 7 december 2004.

- Uitvoering maatregelen binnen gebied door beheerders, uitvoering maatregelen buiten gebied in het kader van gebiedsprocessen en generiek beleid
- Inrichtingsmaatregelen uitvoeren door provincie

UITVOERING BEHEERPLAN

NATUURDOELANALYSE /
EVALUATIE DOELBEREIK

PROCESSHEMA
BEHEERPLAN

VASTSTELLINGS-
PROCEDURE

OPSTELLEN
BEHEERPLAN

BESPREKEN BEHEERPLAN

- Terinzagelegging ontwerp-beheerplan
- Reactie op zienswijzen in Nota van Antwoord
- Vaststelling beheerplan door Gedeputeerde Staten

- Evaluatie doelbereik aanwijzingsbesluit op basis van wetenschappelijk onderzoek en expert judgement

- Opstellen beheerplan met ecologen en beheerder
- Conceptmaatregelen formuleren met ecologen en beheerder

- Ecologische aanvulling met gebiedspartijen
- Bespreken maatregelen beheerplan met gebiedspartijen

De Havelterberg is een kenmerkend onderdeel van het natuurgebied Holtingerveld. Deze heuvelrug bestaat voor een groot deel uit relatief kalkrijke rode keileem, die de basis vormt voor de grote variatie in plantengroei in dit gebied.

Het keileem vormt een slecht doorlatende laag waardoor het zelfs boven op de Havelterberg flink vochtig is. De combinatie keileem, beheer en water zorgt voor een unieke plantengroei. Opvallende plantensoorten in deze soortenrijke heischrale graslanden en heide zijn: bochtige klaver, knollathyrus, kleine bevernel, voorjaarszegge, gevlekte orchis, bosanemoon, maanvaren en fraai hertshooi.

Naar het noordoosten toe gaat de berg over in meer dan 10 meter lager gelegen voormalige veengronden. Na de middeleeuwen zijn deze veengronden bedekt geraakt met stuifzand. De scherpe afwisselingen die hier zijn ontstaan tussen hoge stuifzand- en dekzandruggen, keileemplateaus en de daartussen gelegen lage delen

zorgen voor een bijzonder en afwisselend gebied. De Tweede Wereldoorlog heeft een grote invloed gehad op het landschap en de natuur van het Holtingerveld. Zo zijn in het gebied nog resten te vinden van een vliegveld met hangars, rolbanen en twee startbanen. Na de oorlog heeft zich op de startbanen een opmerkelijke flora ontwikkeld met orchideeën, maanvaren, blauwe knoop en tal van andere soorten van heischraal grasland. Bovendien zijn deze startbanen rijk aan dagvlinders, zoals de bruine vuurvlinder

Het voorkomen van een populatie van de Habitatrichtlijnsoort brede geelgerande waterroofkever maakt het Holtingerveld uniek in Nederland. De soort is in het verleden door de minister aangemeld bij de Europese Commissie. De doelen voor deze soort zijn nog niet geformaliseerd in het aanwijzingsbesluit. Twee soorten waarvoor wel instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd zijn de gevlekte witsnuitlibel en de kamsalamander. Deze vinden we in vennen, poelen en oude bomkraters.

AANWIJZING ALS NATURA 2000 GEBIED

De Rijksoverheid heeft het Holtingerveld op 7 december 2004 aangemeld bij de Europese Unie en [in 2013 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied](#).

Het totale aangewezen gebied is 1.754 hectare groot. Het bestaat uit een glooiend landschap met heide, vennen, veentjes, (hei)schraal grasland, strubbenbosjes en een groot areaal aangeplant bos op voormalig stuifzand.

KERNOPGAVEN

Kernopgaven voor het Natura 2000-gebied Holtingerveld:

- Behoud en versterking van lokale omstandigheden en gradiënten, zoals hoog/laag, nat/droog, voedselrijk/voedselarm.
- Kwaliteitsverbetering en oppervlakte uitbreiding heischrale graslanden.
- Kwaliteitsverbetering en vergroting oppervlakte vochtige heiden met pioniervegetaties en heideveentjes.
- Vergroting van het areaal structuurrijke droge heiden met stuifzandheiden met struikhei, binnenlandse kraaiheibegroeiingen, droge heiden en zandverstuivingen.

DRUKFACTOREN

Wat zet de natuur in het Holtingerveld onder druk? De belangrijkste drukfactoren zijn:

• VERMESTING EN VERZURING DOOR STIKSTOFDEPOSITIE.

Door een te hoog stikstofgehalte komen er teveel voedingsstoffen in het gebied en worden planten van schralere grond weggeconcentreerd door soorten die goed groeien op stikstofrijke grond.

Gevolgen zijn bijvoorbeeld: snelgroeiende grassen verdringen kruiden en bloemen, wat bedreigend is voor bijen en vlinders. Vleesetende insecten en spinnen krijgen te veel stikstof in hun voedsel, wat vervolgens nadelig is voor grotere dieren, zoals reptielen en vogels. In het water zorgt teveel stikstof voor het verschimmelen van eitjes van amfibieën. Bomen worden kwetsbaar voor ziektes, storm en droogte.

• VERDROGING DOOR SNELLE WATERAFVOER IN DE OMGEVING VAN HET GEBIED.

De grondwaterstand in het Holtingerveld is vrijwel overal te laag voor de vegetaties en leefgebieden die hier voorkomen. Oorspronkelijke grondwaterstromen zijn door menselijk ingrijpen verstoord. Het grootste probleem is de regionale grondwaterstanddaling – dat wil zeggen: grondwaterstanddaling in een groter gebied rondom het Natura 2000-gebied.

Gevolg is bijvoorbeeld een afname van mineraalrijk grondwater (kwel) vanuit de hoge dekzandruggen. Allerlei voor het Holtingerveld karakteristieke natuurwaarden zijn afhankelijk van die specifieke waterkwaliteit.

• ANDERE DRUKFACTOREN

Andere drukfactoren zijn bijvoorbeeld verstoring (recreatie), verontreiniging, klimaatverandering en versnippering (onvoldoende verbinding tussen leefgebieden van soorten).

DOELEN

Onderdeel van het beheerplan is een overzicht van de status van soorten die kenmerkend zijn voor het Holtingerveld. In deze tabel staat welke natuur en soorten we in het Holtingerveld moeten behouden of laten groeien.

In de tabel staan de soorten en natuurtypen waarvoor doelen zijn opgesteld op hoeveelheid of oppervlakte en kwaliteit. Soms gaat het om behoud (=), soms om uitbreiding (>). Denk bijvoorbeeld aan meer oppervlak aan stuifzandheide met struikhei, of het verbeteren van de kwaliteit daarvan. In het beheerplan staat bij elk type natuur of elke soort met een uitbreidingsdoel op welke locatie binnen het natuurgebied dit zou kunnen gebeuren. Dit is afhankelijk van onder andere bodem- en wateromstandigheden.

ISHD code	Doel oppervlakte [Leefgebied]	Doel kwaliteit [Leefgebied]	Doelen gehaald?	Opmerking/toelichting
H2310 – Stuifzandheide met struikhei	>	>	Nee	Trend kwaliteit negatief.
H2320 – Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	=	=	Ja	Kwaliteit en oppervlakte beiden doel gehaald, maar kwaliteit wordt als matig omschreven.
H2330 – Zandverstuivingen	=	>	Nee	Oppervlakte doel wel behaald, toename in kwaliteit niet gehaald.
H3130 – Zwakgebufferde vennen	=	=	Nee	Zowel oppervlakte en kwaliteit achteruit gegaan.
H3160 – Zure vennen	=	>	Nee	Zowel oppervlakte en kwaliteit achteruit gegaan.
H4010A – Vochtige heiden	>	>	Nee	Zowel oppervlakte en kwaliteit achteruitgegaan.
H4030 – Droge heiden	=	>	Nee	Oppervlakte toegenomen maar kwaliteit afgenomen .
H5130 – Jeneverbesstruwelen	=	=	Ja	Habitatype wel kwetsbaar vanwege lokaal voorkomen en geringe oppervlakte.
H6230 – Heischrale graslanden	>	>	Nee	Zowel kwaliteit als oppervlak stabiel gebleven. Zorgen over de toekomst.
H7110B – Actieve Hoogvenen (heideveentjes)	=	>	Ja	Oppervlak en kwaliteit toegenomen.
H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	Nee	De kwaliteit is stabiel, maar het oppervlak is afgenomen.
H9120 – Beuken-eikenbossen met hulst	=	=	Ja	Zowel oppervlak als kwaliteit stabiel. Verzuring wel een probleem.
H9190 – Oude eikenbossen	=	>	Nee	Oppervlakte is stabiel maar kwaliteit is niet verbeterd.
H91D0 – Hoogveenbossen	=	=	Ja	Toename in oppervlak, kwaliteit is matig.
H1042 - Gevlekte witsnuitlibel	=	=	Nee	Leefgebieden zijn verdwenen.
H1081 – Kamsalamander	>	>	Nee	Populatie gaat achteruit, en kwaliteit en oppervlak leefgebied wordt minder.

AANPAK EN MAATREGELEN

Om de natuurdoelen voor het Holtingerveld te halen, zijn ook buiten het Natura 2000-gebied en de omliggende natuur maatregelen nodig. Binnen het gebied zelf is al veel gedaan. De interne maatregelen zoals het dempen van sloten is het gebied lokaal vernat. Beheermaatregelen zoals maaien, begrazen en het verwijderen van opslag zijn de afgelopen jaren verder geoptimaliseerd. Daarmee is het slechts beperkt mogelijk om het beheer in het gebied nog verder te intensiveren voordat de beheermaatregel zelf negatieve effecten gaat hebben, met name voor dieren.

Daarom zijn ook maatregelen in de omgeving nodig. Alleen zo kunnen we verdere achteruitgang van het natuur- en watersysteem voorkomen. Samen met bewoners, (agrarisch) ondernemers en andere betrokkenen zoeken we in een gebiedsproces naar concrete oplossingen om de natuuropgaven op te lossen.

In het beheerplan zijn deels maatregelen opgenomen die al in de planning zaten, maar ook aanvullende maatregelen waarvan de Natuurdoelanalyse uit 2024 heeft aangetoond dat ze noodzakelijk zijn om doelen binnen bereik te brengen. Het beheerplan beschrijft per habitatype (type natuurlijk leefgebied) welke maatregelen er worden getroffen. De meest genoemde:

- Het inrichten van natuurgronden binnen de Natura 2000-begrenzing na het doen van vooronderzoek.
- Aanvullende overlevingsmaatregelen in de vorm van bijvoorbeeld begrazing, maaien, plaggen en chopperen en afvoeren en opslag verwijderen.
- Exotenbestrijding.

- Betere zonering van recreatief gebruik.
- Onderzoek en uitvoering van herstelmaatregelen voor specifieke deelgebieden, drukfactoren of soorten, zoals in de centrale slenk of voor de gevlekte witsnuitlibel.

COLOFON

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe.

Deze samenvatting is bedoeld als hulpmiddel om het Natura 2000 beheerplan voor het Holtingerveld begrijpelijker te maken.

Het Natura 2000-beheerplan is een verantwoordelijkheid van de provincie Drenthe. De inhoud van het beheerplan is inhoudelijk leidend.

Foto's: provincie Drenthe, Betsy Koning

April 2026